

УДК 336.2:631.11(477)
© 2010

А.В. Кириченко

*Національний
університет біоресурсів
і природокористування
України*

**Науковий керівник —
член-кореспондент УААН
П.А. Лайко*

ВПЛИВ ЗОНАЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ НА ОПОДАТКУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ*

*Досліджено вплив зонального розподілу України
(Степ, Лісостеп, Полісся) на рівень податкових
надходжень від сільськогосподарських
підприємств та запропоновано перспективи
розвитку.*

Актуальними проблемами, що нині потребують розв'язання, є збільшення диспропорцій соціально-економічного розвитку природно-економічних зон України та низька конкурентоспроможність аграрних підприємств. Це ускладнює реалізацію єдиної податкової політики саме в галузі сільського господарства. Така ситуація склалася в основному через відсутність ефективного механізму оподаткування аграрних підприємств, який би враховував розподіл України на природно-економічні зони. Тому необхідно створити умови для підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств, забезпечення їх сталого розвитку, високої продуктивності аграрного виробництва та зайнятості сільського населення. Цього можна досягти шляхом урахування зонального розподілу України при оподаткуванні аграрних підприємств, що пом'якшить диспропорції та зменшить ризики утворення депресивних територій.

Проблемі оподаткування аграрних підприємств присвячено роботи О. Василика, М. Дем'яненка, Д. Деми, П. Лайка, А. Соколовської, Л. Тулуша, В. Федосова та інших учених. Урахування розподілу України на природно-економічні зони при оподаткуванні сільськогосподарських підприємств особливо важливо у зв'язку з підготовкою Податкового кодексу.

Мета роботи — дослідити вплив зонального розподілу України на податкові надходження від аграрних підприємств.

Результати досліджень. Для оцінки впливу розташування підприємств згідно із зональним розподілом України на величину фактичних податкових надходжень від аграрних підприємств нами застосовано дисперсійний аналіз. Варіація податкових надходжень зумовлена місцезнаходженням сільськогосподарського підприємства (Степ, Лісостеп, Полісся) і характеризуватиметься величиною міжгрупової дисперсії, розрахунки якої проведено за формулами [1, с. 157; 3, с. 243—244]. У середньому сума податкових надходжень в усіх природно-економічних зонах становить 125,54 млн грн. Тоді міжгрупова дисперсія становитиме 2025,37. Варіація податкових надходжень до зведеного бюджету по галузі сільське госпо-

дарство в 2009 р., крім місцезнаходження підприємства, характеризуватиметься величиною середньої із внутрішньогрупових дисперсій, що дорівнює 3467,55.

Варіація податкових надходжень до зведеного бюджету по галузі сільське господарство в 2009 р., зумовлена впливом усіх факторів, що формують рівень надходжень податків з 27 регіонів України, визначається величиною загальної дисперсії, яка дорівнює 5492,92. Звідси можна зробити висновок, що на 36,87% величина податкових надходжень до зведеного бюджету по галузі сільське господарство в 2009 р. зумовлена місцезнаходженням сільськогосподарського підприємства, тобто економічною потужністю регіону, а на 63,13% — впливом інших факторів (табл. 1).

Якщо провести аналогічні розрахунки в динаміці за досліджувані роки (2005—2009), то можна зазначити, що місцезнаходження сільськогосподарського підприємства в різні роки по-різному впливало на величину податкових надходжень до зведеного бюджету по галузі сільське господарство. Так, у 2008 р. величина податкових надходжень зумовлена місцезнаходженням аграрного підприємства, тобто економічною потужністю регіону на 36,79%. У 2005—2007 рр. цей зв'язок був менш щільний, в 2005 р. — 27,93, 2006 р. — 27,54, а в 2007 р. — 11,95%.

Отже, з 2008 р. спостерігається збільшення впливу місцезнаходження сільськогосподарського підприємства на величину сплати податків. А це свідчить про необхідність урахування розподілу України на природно-економічні зони в податковому законодавстві, насамперед при прийнятті Податкового кодексу України.

Враховуючи вищезазначене, нами проведено розрахунок пониженої ставки податку на додану вартість на продукцію сільського господарства залежно від місцезнаходження підприємства (Степ, Лісостеп, Полісся) за методикою П.А. Лайка та С.О. Осадчого [2, с. 161—162] (табл. 2).

Застосування пониженої ставки є необхідним, оскільки товари сільськогосподарського виробництва належать до товарів повсякденного попиту і від них залежить продовольча безпека краї-

1. Дисперсійний аналіз податкових надходжень до зведеного бюджету по галузі сільське господарство в 2009 р.*

Зона	Сплата до Зведеного бюджету по галузі сільське господарство в 2009 р., млн грн	$(x_i - \bar{x})^2$	$(\bar{x}_i - \bar{x})^2 f_i$	$(x_i - \bar{x}_i)^2$
Лісостеп	1524,9	63347,5	7262,6	56084,9
Степ	1518,4	38613,3	6916,5	31696,8
Полісся	346,3	46348,0	40505,8	5842,2
Україна	3389,6	148308,8	54684,9	93623,9

* Власні розрахунки на основі даних Міністерства аграрної політики України (для табл. 1 і 2).

2. Розрахунок пониженої ставки податку на додану вартість на продукцію сільського господарства за регіонами України у 2008 р.

Зона	Матеріальні витрати, млн грн	Витрати виробництва, млн грн	Частка матеріальних витрат у виробничій собівартості, %	Прогнозна ставка ПДВ, %
Полісся	4690,2	6453,9	73	11,68
Лісостеп	19746,5	27504,8	72	11,52
Степ	14544,0	21387,6	68	10,88
Україна	38980,7	55346,3	70	11,20

ни, крім того, цей досвід успішно функціонує в світі. А от проблема нестачі податкових надходжень до бюджету вирішується шляхом введення в дію, крім понижених ставок, підвищених (до товарів розкоші) та стандартних (для інших товарів).

У середньому по Україні на матеріальні витрати у виробничій собівартості продукції припадає 70%, а в зонах Степу, Лісостепу та Полісся 68%, 72 та 73% відповідно. Для умов розрахунку взято мінімальний рівень рентабельності виробництва 25%. У такому випадку частка матеріальних витрат у вартості продукції при забезпе-

ченні рентабельності на рівні 25% становить 0,56. За умов діючої ставки податку 20% для забезпечення повного відшкодування податкового кредиту пільгова ставка повинна бути 11,2% — це в цілому по Україні.

Пропонуємо встановити пільгові ставки, враховуючи розподіл України на природно-економічні зони, тобто в зонах Степу — це буде 10,88%, Лісостепу — 11,52, Полісся — 11,68%. Після скасування режиму ПДВ щодо підтримки сільськогосподарських товаровиробників, за умов діючої ставки податку 20% буде доцільним установлення таких пільгових ставок.

Висновки

Виявлено тенденцію до збільшення впливу місцерозташування (Степ, Лісостеп, Полісся) аграрного підприємства на величину сплати податків. Необхідно врахувати розподіл України на природно-економічні зони в податковому законодавстві, насамперед при прийнятті Податкового кодексу України.

Враховуючи зональний розподіл України, за-

пропоновано зниження податкового навантаження за рахунок зменшення податку на додану вартість, що сприятиме збільшенню обсягів споживання продукції сільського господарства, за умов, що сільськогосподарські виробники не збільшуватимуть істотно рівень рентабельності, та, відповідно, ціни на готову продукцію.

Бібліографія

1. Елисеєва И.И. Общая теория статистики: Учебник/Елисеєва И.И., Юзбашев М.М.; под. ред. И.И. Елисеєвой. — 5-е изд., перераб. и доп. — М.: Финансы и статистика, 2006. — 656 с.
2. Лайко П.А. Непряме оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. Монографія/

П.А. Лайко, С.О. Осадчий — К.: ННЦ «ІАЕ», 2005. — 186 с.
3. Теория статистики: [учебник]/Р.А. Шмойлова, В.Г. Минашкин, Н.А. Садовникова, Е.Б. Шувалова; под. ред. Р.А. Шмойловой. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: Финансы и статистика, 2006. — 656 с.